

Голові спеціалізованої вченої ради Д 26.451.01
в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Пазюри Наталії Валентинівни про дисертацію
Тимків Надії Михайлівни

**“Теорія і практика підготовки фахівців нафтогазової галузі у
технічних університетах України (кінець ХХ – початок ХХІ століття)”**,
що подана на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
із спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність дисертаційного дослідження та зв'язок із планами відповідних галузей науки. Дослідження Н. М. Тимків є надзвичайно актуальним, має загальнодержавне значення у контексті енергозабезпечення і відповідно безпеки України. На початку ХХІ століття особливо загострилися проблеми енергозабезпечення функціонування усіх секторів економіки нашої держави. На жаль, стали реальністю численні катастрофи, спричинені непрофесіоналізмом працівників різних галузей і серед них нафтогазової промисловості.

Звернення Надії Михайлівни Тимків до комплексу взаємопов'язаних питань теорії і практики підготовки майбутніх фахівців нафтогазової галузі у технічних університетах України є соціально-економічно виправданим та науково-педагогічно обґрунтованим.

Тему цього дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (протокол № 06/553 від 01 липня 2015 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології Національної Академії педагогічних наук України (протокол № 4 від 26 квітня 2016 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій за результатами дослідження.

Аналіз рукопису дисертації, автореферату та змісту публікацій докторантки, зокрема, монографії “Професійна підготовка фахівців нафтогазової галузі у технічних університетах України” і навчально-методичного посібника “Міжнародна професійна комунікація інженерів-нафтовиків”, дають змогу дійти висновку щодо наукової обґрунтованості і вірогідності представлених результатів. Ґрунтовне вивчення Н. М. Тимків широкої джерельної бази, що охоплює 955 найменувань, із них 579 іноземними мовами уможливило здійснення дослідницею системного аналізу проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців нафтогазової галузі. Наголосимо, що дослідження цієї проблеми потребувало міждисциплінарного підходу з урахуванням взаємозв’язку субдисциплін педагогічної науки (професійної, інженерної педагогіки і педагогіки вищої школи), а також нових аспектів філософії глобалізаційних та євроінтеграційних процесів.

Мета фундаментального докторського дослідження, здійсненого Н. М. Тимків у 2012–2020 роках, полягала у виявленні тенденцій розвитку професійної підготовки фахівців нафтогазової галузі в українських технічних університетах наприкінці ХХ – початку ХХІ століття та здійсненні прогностичного обґрунтування розвитку вищої освіти нафтогазового профілю в Україні. Свій науковий пошук докторантка вибудувала таким чином, щоб охопити найважливіші складові досліджуваної проблеми. Науковий апарат дослідження (завдання, об’єкт, предмет, концепція, методологічні й теоретичні засади) визначено з урахуванням результатів досліджень зарубіжних і вітчизняних вчених, а також реального стану вищої освіти нафтогазового профілю в сучасних умовах. Дослідження здійснювалося на основі системно-діяльнісного, аналітико-порівняльного, міждисциплінарного, андрагогічного, прогностичного підходів. На різних етапах наукового пошуку дослідницею використано комплекс методів науково-педагогічного пізнання (теоретичні, емпіричні, статистичні та інші), що взаємно доповнюють один одного.

Заслуговує позитивної оцінки те, що Н. М. Тимків вивчала стан цієї проблеми в усіх технічних університетах нафтогазового профілю та інших закладах вищої технічної освіти, які здійснюють підготовку фахівців для нафтогазової галузі в Україні.

Найбільш суттєвими результатами наукового пошуку, здійсненого Н. М. Тимків, є високий рівень узагальнення результатів завершеного цілісного дослідження проблеми професійної підготовки фахівців нафтогазової галузі, розкриття передумов становлення і розвитку освіти нафтогазового профілю на українських землях на різних історичних етапах; обґрунтування теоретичних засад університетської освіти нафтогазового профілю в Україні як сучасного освітньо-педагогічного середовища підготовки майбутніх фахівців цієї галузі; визначення дидактичних підходів до відбору і структурування змісту та організаційних форм і методів підготовки фахівців нафтогазової галузі в освітньому процесі технічних університетів; розроблення концептуальної моделі університетської технічної освіти нафтогазового профілю та авторської методики підготовки майбутніх інженерів-нафтовиків до міжнародної професійної комунікації.

Заслуговує високої оцінки те, що докторанткою запропоновано інноваційні підходи до організації освітнього процесу підготовки цих фахівців до міжнародної науково-дослідної діяльності, а також виявлено прогресивні і конструктивні ідеї та особливості розвитку університетської освіти нафтогазового профілю у зарубіжних країнах (Австрія, Велика Британія, Німеччина, Франція, США).

Важливе наукове значення має теоретичне обґрунтування положень щодо професійного розвитку виробничого персоналу нафтогазової галузі та формування його корпоративної культури в умовах неперервної освіти. Практичне спрямування мають положення щодо розширення міжнародної співпраці університету на початку XXI століття в умовах розширення європейського вектору, пов'язаного з об'єктивною потребою модернізації освітнього процесу в цих закладах в умовах цифровізації та розширення

представництва університетської спільноти в глобальному просторі наукових комунікацій.

Докторанткою уточнено зміст окремих дидактичних положень щодо організації освітнього процесу і практичної підготовки фахівців нафтогазової галузі в українських закладах вищої технічної освіти. Наголосимо на цінності положень щодо теорії і методики підготовки фахівців нафтогазової галузі, уточнення змісту основних дефініцій (“професійна діяльність”, “професійний розвиток”, “сучасний фахівець нафтогазової галузі”, “вища освіта нафтогазового профілю”), оскільки вони набули подальшого розвитку у контексті міждисциплінарного підходу. Вважаємо за доцільне наголосити на важливості результатів наукового пошуку дослідження Н. М. Тимків на широкому компаративістичному дослідницькому полі. Адже в дисертації не лише здійснено вивчення досвіду підготовки фахівців для нафтогазової галузі у п’яти високорозвинених країнах (Австрія, Велика Британія, Німеччина, Франція, США). Поряд з цим зміст інших розділів дисертації, зокрема, першого, третього, четвертого і п’ятого пронизується порівняльно-педагогічним аналізом різних аспектів діяльності технічних університетів, які здійснюють підготовку фахівців для нафтогазової галузі в Україні і різних країнах світу.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у підготовці цінного навчально-методичного посібника, присвяченого міжнародній професійній комунікації інженерів-нафтовиків. Докторанткою запропоновано оригінальний дидактичний комплекс, що охоплює комплексні завдання і матеріали для інтегрованого і підсумкового контролю мовного рівня і професійних знань майбутніх інженерів-нафтовиків (термінологічні тести, контрольні роботи, питання для пошуково-дослідної роботи), оцінювальну шкалу для визначення рівня володіння студентами тезаурусом інженера-нафтовика, а також науково-методичні рекомендації щодо вдосконалення професійної підготовки фахівців нафтогазової галузі в технічних університетах України. Авторський навчально-методичний посібник і рекомендації доцільно використовувати для підготовки навчально-методичної літератури нового

покоління, розроблення спеціальних інтегрованих курсів професійної підготовки майбутніх фахівців нафтогазової та інших галузей.

Вісімнадцять додатків до дисертації значною мірою поглиблюють її основний зміст. Вони підтверджують цілеспрямованість багатолітнього наукового пошуку Н. М. Тимків.

Наукові положення, викладені у монографії, авторському навчально-методичному посібнику з міжнародної професійної комунікації інженерів-нафтовиків використовуються в освітньому процесі вітчизняних закладів вищої технічної освіти, зокрема, Національного університету “Львівська політехніка”, Хмельницького національного університету, Вінницького національного технічного університету, Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, Української інженерно-педагогічної академії (м. Харків), ПАТ “Північний гірничо-збагачувальний комбінат” (м. Кривий Ріг Дніпропетровської області).

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому. Докторському дисертаційному дослідженні Н. М. Тимків притаманна цілісність, методологічна обґрунтованість, практичне спрямування одержаних результатів з метою їх використання в реальному освітньому процесі технічних університетів, які здійснюють підготовку фахівців для нафтогазової галузі. Дослідницькі матеріали цього міждисциплінарного дослідження чітко структуровано в основному змісті дисертації, що складаються зі вступу, п’яти розділів, списку використаних джерел і 18 додатків.

Тривалий період дослідження (2012–2020 роки), творче поєднання дослідницьких методів уможливили здобувачку вийти на прогностичний рівень обґрунтування перспектив розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців нафтогазової галузі на чотирьох рівнях: загальнодержавному, галузевому, університетському, індивідуальному. Результати докторського дослідження Н. М. Тимків сприятимуть удосконаленню нормативно-правового, змістового, навчально-методичного, інформаційного, діагностичного та організаційного

забезпечення розвитку вітчизняної вищої технічної освіти на основі загальноєвропейських принципів та цінностей.

Загальні висновки докторського дослідження, обґрунтовані за результатами докторського дослідження Н. М. Тимків, викладено методологічно обґрунтовано й конкретно, відповідно до визначених завдань. Завершена дисертаційна праця, експертиза якої здійснена нами свідчить про високий рівень методологічної зрілості докторантки, її широку наукову й професійну ерудицію, а також досконале володіння сучасними методами наукового пошуку. Зміст автореферату Н. М. Тимків ідентичний тексту дисертації, а наукові праці автора (35 публікацій, з них: 2 монографії (1 – одноосібна); 1 навчально-методичний посібник; 15 статей у наукових фахових виданнях України (у тому числі 9 – у виданнях України, що входять до міжнародних наукометричних баз); 4 статті у зарубіжних періодичних наукових виданнях; 13 статей у збірниках наукових праць та матеріалів науково-практичних конференцій) з достатньою повнотою відображають основні положення й висновки дисертації.

Дискусійні положення та побажання до змісту дисертації.

1. Позитивно оцінюючи результати дослідження професійної підготовки майбутніх фахівців нафтогазової галузі, привернемо увагу до необхідності більш глибокого аналізу внутрішньофірмової підготовки фахівців саме в цій галузі з урахуванням її специфіки.

2. У дисертації Н. М. Тимків досить ґрунтовно викладено значення міжнародної науково-дослідної діяльності у підготовці фахівців нафтогазової галузі. Хоча, на нашу думку, було б доцільно здійснити порівняльно-педагогічний аналіз підготовки студентів технічних університетів нафтогазового профілю до науково-дослідної діяльності в Австрії, Великій Британії, Німеччині, Франції, США та в Україні.

3. Наголосимо, що в підготовці майбутніх фахівців нафтогазової галузі значна увага має приділятися саме екологічному компоненту. Його зміст доцільно було б проаналізувати в освітніх програмах і навчальних планах

технічних університетів України і зарубіжних держав у компаративістичному контексті.

4. Як зазначалося вище, джерельна база наукового пошуку докторантки заслуговує високої оцінки, однак в ній ми не побачили винятково цінних доповідей членів Римського клубу, висновки і рекомендації яких високо поціновані на світовому рівні. Їх ігнорування призвело до негативних наслідків і багатьох техногенних катастроф не лише в нафтогазовій галузі. Тут конкретно маємо на увазі фундаментальну наукову працю Альберта Гора “Незручна правда” – вченого, колишнього віце-президента США, якому в 2007 р. присуджено Нобелівську премію за цю видатну актуальну працю, спрямовану на порятунок людства.

5. У вступі до дисертації та автореферату, характеризуючи теоретичну основу, дослідниця наводить прізвища 60 зарубіжних вчених, результати досліджень яких є важливими для нашої держави. Оскільки значна частина прізвищ цих науковців уперше вводиться в науковий обіг, на нашу думку, бажано було б в окремому додатку представити головні напрями їх досліджень та основні праці.

6. Як відомо, Н. М. Тимків досконало володіє англійською та іншими іноземними мовами. Однак вона не скористалася можливістю створення сучасного українсько-англійського словника-тезауруса фахівця нафтогазової галузі. До речі, такий словник-тезаурус був би потрібен науковцям в їх подальших дослідженнях цієї та інших проблем вищої технічної освіти.

Водночас висловлені побажання мають рекомендаційний характер і не впливають на зниження високої оцінки результатів дослідження Надії Михайлівни Тимків.

Загальний висновок.

На основі аналізу дисертації, автореферату та опублікованих праць засвідчуємо високий рівень актуальності завершеного дослідження, а також методологічної обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, вірогідність і новизну, впроваджених в освітній процес технічних університетів

України нафтогазового профілю, ми дійшли висновку, що дисертаційне дослідження Н. М. Тимків «Теорія і практика підготовки фахівців нафтогазової галузі у технічних університетах України (кінець ХХ – початок ХХІ століття)» є завершеною, фундаментальною самостійною науковою працею, яка містить нові науково обґрунтовані результати в галузі теорії і методики професійної освіти та має важливе соціально-економічне, науково-педагогічне й прогностичне значення. Вони уможливили комплексне вирішення автором актуальної проблеми, пов'язаної із безпекою нашої держави, розроблення й реалізації інноваційних підходів до вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців нафтогазового профілю в технічних університетах України з урахуванням прогресивних і конструктивних ідей високорозвинених країн. Докторська дисертація Н. М. Тимків «Теорія і практика підготовки фахівців нафтогазової галузі у технічних університетах України (кінець ХХ – початок ХХІ століття)» відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р. та за № 1159 від 13.12.2015 р.), а її автор – Надія Михайлівна Тимків – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри авіаційної англійської мови
Національного авіаційного університету

Н. В. Пазюра

м. Київ

9 вересня 2020 р.

г.р. *Пазюра Н.В.*
засвідчую
Вчений секретар
Національного авіаційного університету
Т.Євдоким